

Toimittaja, sinua tarvitaan muutoksessa!

*Opas asunnottomuudesta
viestimiseen*

Toimittaja, sinua tarvitaan muutoksessa!
-Opas asunnottomuudesta viestimiseen

Katri Immonen, Vva ry
Johanna Lassy, Y-Säätiö
Pauliina Liukkonen, Kalliolan Setlementti ry
Vlada Petrovskaja, Kalliolan Setlementti ry
Leena Rusi, Sininauhasäätiö
Sari Saaristo, Sininauhasäätiö
Jana Turk, Moniheli ry

Kuvittaja: Emilia Musturi, Sininauhasäätiö
Taitto: Akraseena Humina

2019
Ensimmäinen painos

ISBN 978-952-67073-7-2 (nid.)
ISBN 978-952-67073-8-9 (PDF)

Lisenssit

Teksti: CC BY-SA 4.0

Kuvitus: CC BY-NC-ND 2.0

SISÄLLYSLUETTELO

Lukijalle	5
1. Asunnottomuus on ihmisoikeuskysymys	7
2. Asunnottomuuden määritelmä	8
3. Asunnottomuudesta viestittäessä	11
Kyseenalaista stereotypiat.....	11
Vältä tarinan riskit - rakenteet näkyviksi.....	11
Kohtaa kunnioittaen.....	12
Harkitse ketä haastattelet.....	13
Kuvita todellista ilmiötä.....	14
Muistilista toimittajalle	15
4. Asunnottomuus Suomessa	16
Asunnottomuus tilastoissa.....	16
Asunnottomuuden syyt ja riskitekijät	18
Asunnottomuuspolitiikka Suomessa	20
Asunto ensin -malli	21
Kenellä on vastuu asunnottomuuden hoitamisesta?.....	22
Loppusanat	23
Sanasto	24

LUKIJALLE

Kun suljet silmäsi ja kuvittelet asunnottoman ihmisen eteesi, mitä näet? Asunnottomuus ei välttämättä näy päällepäin, mutta yleisesti mielikuvissa asunnottomuutta ilmentävät likaiset vaatteet ja epäsiisti olemus.

Aiemmin asunnottomuus on totuttu näkemään keski-ikäisten miesten kautta. Nyt ongelma koskettaa kaikkia ryhmiä, erityisesti nuoria ja naisia.

Valtaosa asunnottomuutta kokevista ihmisistä Suomessa elää epävarmoissa asuinolosuhteissa, mutta tätä ilmiötä kuvataan mediassa vain harvoin. Useimmat meistä muistavat kyllä nähneensä kuvia kadulla pahvin päällä makaavista ihmisistä, vaikka Suomessa asunnottomuus ei näyttäydy katuasunnottomuutena.

Yllä kuvattu on pieni osa sitä problematiikkaa, joka liittyy asunnottomuudesta viestimiseen. Sinut toimittaja on kutsuttu tekemään ennakkokäsityksistä riisuttua asunnottomuus uutisointia. Ennakkoluuloja ja stigmoja ruokkivat stereotyyppit olkoon mennyttä. Sen sijaan kaikkien yhteinen etu on, että mielikuvat asunnottomuudesta monipuolistuvat vastaamaan todellisuutta.

Koska todellisuutta ja mielikuvia tuotetaan sanoin ja kuvin, on syytä pohtia, mitä eettisiä vastuita se asettaa asunnottomuuden käsittelyyn.

Käsissäsi oleva opas on tehty työvälineeksi kaikille, jotka haluavat kehittää tapaansa kommunikoida asunnottomuudesta. Erityisesti tämä on kirjoitettu toimittajia, viestinnän ammattilaisia, bloggaajia ja muita sisällöntuottajia ajatellen.

Tämän oppaan lähtökohta on, että asunnottomuus on ihmisoikeuskysymys. Ihmisoikeuksia vahvistavassa asunnottomuus uutisoinnissa tuodaan näkyviin se, että asunnottomuus ei ole kenenkään ihmisen ominaisuus vaan olosuhde.

Kun asunnottomuutta kokeva ihminen avaa yleisölle elämäntarinansa, asunnottomuus näyttäytyy helposti henkilökohtaisten valintojen lopputulemana. Silloin juttu antaa vaillinaisen käsityksen asunnottomuuden perimmäisistä syistä. Kun henkilötarina kehystetään rakenteilla, jotka tuottavat asunnottomuutta, päättäjien vastuu asunnottomuuden vähentämisestä ei jää epäselväksi.

Kun asunnottomuusjournalismi läpivalaisee asunnottomuutta tuottavia tekijöitä yhteiskunnassa, se voi olla vaikuttavaa ja ratkaisukeskeistä. Parhaimmassa tapauksessa se lisää poliittista tahtoa luoda pysyviä ratkaisuja asunnottomuuden ehkäisemiseksi, mutta ennen kaikkea se auttaa asunnottomuutta kokevia ihmisiä pitämään kiinni oikeuksistaan ja arvokkuudestaan.

Toimittaja, sinua tarvitaan muutoksessa. Kiitos, että haluat olla osa ratkaisua.

Inspiraation tähän julkaisuun antoi Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastaisen verkoston (EAPN-Fin) [Kun-nioittavasti köyhyydestä -opas](#), joka käsittelee köyhyydestä kirjoittamista.

1. ASUNNOTTOMUUS ON IHMISOIKEUSKYSYMYKSIÄ

Asunnottomuus on kodin puutetta materiaalisessa mielessä, mutta myös oikeuksien toteutumattomuutta. Kansainvälinen ihmisoikeusjärjestelmä tarjoaa maailmanlaajuisesti hyväksytyt raamit. Ne ohjaavat ammattilaisia työssään ja hyödyttävät ihmisiä, jotka tarvitsevat asunnon. Toimittajilla on tärkeä rooli ihmisoikeuksien vahvistamisessa.

Ihmisoikeusvelvoitteitaan toteuttavan yhteiskunnan tunnusmerkki on yhdenvertaisuus. Ihmisoikeuksien suojelun ja toteutumisen myötä ihmisillä on yhdenvertaiset mahdollisuudet ja oikeudet muun muassa itsensä kehittämiseen, toimeentuloon, tukeen ja turvaan.

Asunnottomuutta kokevat ihmiset ovat moninainen yhteiskunnallinen ryhmä, johon kohdistuu systemaattista ulossulkemista. Medialla on merkittävä rooli siinä, että asunnottomuutta kokevat ihmiset tulevat esitetyiksi ja nähdyiksi arvokkaina ja kunnioituksen kautta.

Asunnottomuutta kokeviin ihmisiin kohdistuu ennakkoluuloja myös päättävässä asemassa olevien ihmisten taholta. Sen vuoksi on hyödyllistä, kun toimittaja tuo esiin yksilön vaikutuspiirin ulkopuolella olevia asunnottomuuden syitä.

Asunnottomuus on ajassa muuttuva ilmiö. Kokonaiskuvaan vaikuttavat yhteiskunnan rakenteet, palvelujärjestelmien toimivuus ja poliittinen päätöksenteko. Eriarvoisuuden monet ilmentymät, kuten köyhyys ja syrjintä, luovat epävakautta asumiseen ja synnyttävät asunnottomuutta.

Asunnottomuutta tarkastellessa onkin hyvä laittaa ihmisoikeuslasit päähän.

Julkisen vallan ihmisoikeusvelvoitteet pysyvät agendalla, kun ne tiedostetaan ja niiden toteutumista seuraa myös media. Asunnottomuus-toimijat kannustavat hallitusta, eduskuntaa, kuntapäättäjiä ja virkamiehiä toimimaan ihmisoikeudellisen vastuunsa mukaisesti.

Ei ole kuitenkaan tavatonta, että oikeus asuntoon unohtuu muiden taloudellisten, sosiaalisten ja kulttuurillisten haasteiden edessä. Jutun tuottamisen ammattilaisena löydät varmasti lähestymistapoja, jotka nostavat aiheen pinnalle ja keskusteluun.

2. ASUNNOTTOMUUDEN MÄÄRITELMÄ

Asunnottomuus on olosuhde, ei ihmisen ominaisuus. Se on varmaa, vaikka muuten asunnottomuuden määritelmä vaihtelee maittain.

Suomessa virallisesti vailla asuntoa oleviksi ihmisiksi luetaan:

- ulkona tai ensisuoissa nukkuvat
- asuntoloissa ja majoitusliikkeissä asuvat
- erilaisissa laitoksissa asuvat (ihmiset, joilla ei ole asuntoa)
- vapautuvat vangit, joilla ei ole asuntoa tiedossa
- tilapäisesti sukulaisten ja tuttavien luona asuvat

Asunnottomuus voidaan nähdä myös virallista määritelmää laajemmin, kuten yleiseurooppalainen tilastoluokitus ETHOS Light tekee. Se huomioi epävarmoissa ja epätyytyttävissä oloissa asumisen osana asunnottomuusilmiötä.

Stigmojen taakka

Asunnottomuudesta vedetään häkellyttävän usein johtopäätöksiä: "Tulee mieleen joku narkomaani." Tai "ei käy töissä ja elää sosiaaliuilla."

Se ei pidä paikkaansa. Kuten päihdesairaudet ja työttömyys, ei asunnottomuuskaan näy aina päällepäin. Näiden kolmen tekijän muodostama stigma on kuitenkin melko kiistaton.

Asunnottomuutta, työttömyyttä tai päihderiippuvuutta ei voida automaattisesti niputtaa toisiinsa, joskin pitkittyneenä mikä tahansa näistä johtaa helpommin toiseen tai kolmanteen.

Itse rupesin saamaan apua, kun olin menettänyt kaiken: ensin asuntoni, työni, itsekunnioitukseni ja mielenterveyteni. Koska olin nuori nainen, enkä uskaltanut yöpyä kadulla, saatoin valvoa öitä ja pysyä valppaana päihteiden voimin. Kun hain apua, minulle monesti sanottiin: "Näytät melko hyvinvoivalta. Pärjät kyllä."

Asunnottomuus ja muut kasaantuvat ongelmat ovat niin häpeällisiä kokijalle itselleen, että ulkoisia kulisseyä yrittää pitää yllä viimeiseen saakka. Tämän uskon johtuvan siitä, ettei tahdo näyttäytyä sellaisena, joka ei koe olevansa. Asunnottomuus ei ole osa identiteettiä. Se on elämäntilanne, josta kaikilla tulee olla mahdollisuus irrottautua.

Nainen, 25

3.

ASUNNOTTOMUUDESTA VIESTITTÄESSÄ

Asunnottomuuteen liittyy paljon negatiivisia ennakkokäsityksiä ja on hyvä tarkastella, onko niitä myös itsellä. Ennakkokäsitykset lisäävät asunnottomuudesta johtuvaa häpeää, mutta samalla ne kaventavat ymmärrystä asunnottomuuden syistä ja siten myös ratkaisuista.

Kyseenalaista stereotypiat

Virallisten asunnottomuuteen liittyvien määritelmien lisäksi tarvitaan asunnottomuutta kokeneiden ihmisten näkemysten ja kokemusten tutkimista, jotta asunnottomuuden monimuotoisuus tulisi esiin ja myytit hälvenisivät.

Kuten muissakin eriarvoisuuden ilmentymissä, yksilölliset kokemukset asunnottomuudesta ovat hyvin erilaiset riippuen esimerkiksi sukupuolesta, seksuaalisuudesta, ihonväristä, iästä tai yhteiskuntaluokasta. Oman lisänsä tuovat asunnottomuuden kesto ja muut mahdolliset elämäntilanteeseen liittyvät haasteet.

VÄITE:

“Asunnottomuus on viimeinen syrjäytymisen muoto”

X

Väite ei pidä automaattisesti paikkaansa, sillä vailla asuntoa on myös ihmisiä, jotka eivät koe olevansa syrjäytyneitä. He käyvät töissä, toimivat vertaisina, opiskelevat ja harrastavat. Asunnottomuutta kokeva ihminen ei siis ole yhtä kuin yhteiskunnasta syrjäytynyt.

Sen perusteella, että ihminen on vailla asuntoa ei voi tehdä tulkintoja esimerkiksi tämän päihteidenkäytöstä, mielenterveydestä tai perhetilanteesta. Asunnottomuuteen ei aina kytkeydy muita sosiaalisia ongelmia: ihminen voi esimerkiksi käydä töissä, opiskella ja osallistua

yhteiskunnalliseen toimintaan, vaikka hänellä ei olekaan vakinaista asuinpaikkaa.

Toisaalta asunnottomuus on koko väestöön nähteen yleisempää heillä, joilla jo ennen asunnottomuutta on ollut erilaisia sosiaalisia vaikeuksia.

Stereotyyppinen käsitys asunnottomuudesta voi jopa estää asunnottomuusuhan alla olevia ihmisiä ja piilo-asunnottomina olevia ihmisiä hakeutumasta palveluiden piiriin, jos kuva asunnottomuudesta on yksilöotteinen, stigmatisoiva tai vieraannuttava.

Vältä tarinan riskit - rakenteet näkyviksi

Median tuottamat jutut asunnottomuudesta vaikuttavat siihen, millaisena ilmiönä asunnottomuus ymmärretään. Koska asunnottomuus ei ole koskaan vain yksilön valintojen lopputulos, henkilötarinan asettaminen laajempaan kontekstiin on välttämätöntä.

Tarinalla on voimaa. Sen kautta päästään lähelle ihmisiä, se tarjoaa kosketuspintaa. Vaikeat asiat, tilastot, päätökset, faktat ja numerot onkin joskus helpompi esittää yksittäisen ihmisen kokemusten kautta.

Hienoa, että media on kiinnostunut asunnottomien ihmisen kokemuksista, sillä niitä ei voi typistää etäännyttäviksi lukemiksi. Asunnottomu-

muutta kokevan tai kokeneen kuuluukin olla jutuissa läsnä ja äänessä. Mutta henkilötarinassa on riskinsä.

Tarinallisuuden kautta saattaa miltei huomaamattaan yksinkertaistaa tai kaventaa taustalla olevat merkitykselliset yhteiskunnalliset ilmiöt. Jos käänteet ja kohtalot nousevat liiaksi keskiöön, jää asiasisällölle pienempi huomioarvo.

Ihmisten on hankala ymmärtää asunnottomuuden taustalla vaikuttavia systeemiä syitä, kuten korkeita asumiskustannuksia ja työttömyysasteen kasvua, jos ympäröivät olosuhteet ja yhteiskunnan rakenteet jäävät sivuosaan.

Asunnottomuus nivoutuu yksilön kohtaloksi tai jopa identiteetiksi, mikäli jutuissa on vain yksilönäkökulma. Oletukset siitä, että henkilön elämän olosuhteet olisivat kiinni hänen tahdonvoimastaan, valinnoistaan ja luonteestaan peittävät alleen asunnottomuuden rakenteisiin johtavat juuret.

Asunnon menettäminen tai päihteiden käyttö näyttäytyy asunnottomuutta kuvaavissa jutuissa turhan usein itse tehtynä valintana. Päihteiden käytön ylisukupolvisuus, lapsuudessa koetut laiminlyönnit, palvelujärjestelmän kankeus, saavuttamattomuus tai hitaus jäävät helposti vetävän tarinan ja näyttävän otsikon taa piiloon.

Asunnottomuudesta kirjoitettaessa ja asunnottomuutta kokevia haastatellessa tarvitaan siis muutakin kuin vain tarina asunnottomuudesta: tarvitaan tietoa, jutun laajentamista yksilöstä koko yhteiskuntaan, syy-seuraussuhteiden analysointia, tilastoja sekä koko ilmiön monipuolista hahmottamista. Tätä kaikkea kattamaan ei välttämättä riitä pelkkä tunteikas tarina.

Haastattelun yhteydessä toimittaja saattaa innostua haastateltavan tavasta käyttää värikästä kieltä ja katu-uskottavia ilmaisuja. Sitaattien ulkopuolella on kuitenkin paras pitäytyä yleiskielessä. Haastateltava saattaa käyttää itsestään tai muista tiettyjä nimityksiä tai termejä, jotka voivat louka-

ta muita ja varsinkin, jos toimittaja ottaisi samat ilmaukset käyttöönsä.

Termit haltuun!

Asunnottomuudesta voi uutisoida tavalla, joka vahvistaa asunnottomuutta kokevaa ihmistä. Valitettavasti joskus juttuihin eksyy termejä, jotka ovat leimaavia, alentavia tai vanhentuneita. Tässä muutama suositus:

X Asunnoton =

✓ Asunnoton ihminen, asunnottomuutta kokeva, asunnottomuutta kokenut ihminen, vailla asuntoa oleva ihminen

X Asuntola =

✓ Asumisyksikkö

X Märkä puoli ja kuiva puoli =

✓ Päihteiden vaikutuksen alla oleville ihmisille suunnattu hätämajoitus ja päihteetön hätämajoitus

X Narkkari, nisti, juoppo, pultsari =

✓ Ihminen, jolla on päihderiippuvuus tai päihdeongelma

X Yömaja =

✓ Hätämajoitus, ensisuoja

Kohtaa kunnioittaen

Kunnioittava ja ennakkoluuloton haastateltavan kohtaaminen edellyttää haastattelijalta pohjatyötä. Hanki tietoa ja faktoja aiheesta, jota haastattelu tulee koskettamaan. Pehdy henkilön elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja kerro etukäteen, miten aihetta lähestyt ja millaisia asioita haluat tietää.

Asunnottomuutta kokevilta ihmisiltä puuttuu usein mahdollisuus yksityiseen tilaan, minkä vuoksi he viettävät aikaansa julkisissa tiloissa. Vaikka he oleilevat julkisissa tiloissa, kuten

puistoissa, kadulla ja erilaisissa palveluissa, tulee heidän yksityisyyttään ja turvallisuuttaan kunnioittaa myös haastattelua tehtäessä.

Kunnioittava vuorovaikutus lähtee aina kunnioittavasta kohtaamisesta. Asunnottomuutta kokeneilla henkilöillä on kattava ja laaja-alainen kokemus palvelujärjestelmän toimivista ja puutteellisista palveluista, joten kannattaa kysyä näkemyksiä asunnottomuuskysymyksiin. Kohtaa haastateltava asiantuntijana ja oikeuksien haltijana, jolloin hänestä ei välity kuva hyväntekeväisyyden kohteena, uhrina tai passiivisena palvelun vastaanottajana.

Kunnioittavassa vuorovaikutussuhteessa molemmat osapuolet ovat tasavertaisessa tilanteessa ja saavat saman verran tilaa ilmaisulle. Varaa siis tarpeeksi aikaa haastatteluun.

Muistathan kertoa haastateltavalle, että hänellä on aina oikeus valita, esiintyykö hän omalla nimellä ja omilla kasvoilla. Haastateltava ei myöskään välttämättä tiedä, että hänellä on oikeus kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin.

Jos teet juttua tuetun asumisen yksikössä, muista että olet ihmisten kotitalossa. Pyydä etukäteen lupa vierailua yksikössä.

Asumisyksiköt kuormittuvat hetkittäin medioiden yhteydenotoista. Suhtaudu ymmärtäväisesti, jos vierailua ei myönnetä.

Asukkaat ovat monesti toipumassa vaikeasta elämäntilanteesta, eikä resursseja median kohtaamiseen aina ole.

Suhtaudu kunnioittavasti yhteisiin tiloihin ja niissä oleskeleviin ihmisiin. Muista pyytää kaikilta yleisissä tiloissa olevilta asukailta lupa kuvaukseen.

Harkitse ketä haastattelet

Asunnottomuutta kokeneiden ääntä kaivataan mediaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Omaehtoisten kokemusten vuoksi asunnottomuus aiheena voi olla kuitenkin herkkä.

Asunnottomuuskokemukseen saattaa liittyä monenlaista turvattomuutta, väkivaltaa tai hyväksikäyttöä. Haastattelutilanteessa tulee muistaa, että haastateltava saattaa kokemansa vuoksi kärsiä traumaista, stressistä, masennuksesta tai muusta mielenterveyden häiriöstä.

Haastateltava saattaa kokea itsensä haastattelutilanteessa haavoittuvaksi erityisesti, jos käsiteltävä asia on hänen elämässään lähellä. Olisi hyvä, jos kriittisessä elämäntilanteessa olevaa henkilöä olisi haastatella nimettömänä ja antaa hänelle tilaa ja aikaa käsitellä pinnalle mahdollisesti nousevia tunteita rauhassa.

Päihtynyttä henkilöä ei kannata haastatella, koska tahtotila haastatteluun voi olla selvänä päivänä aivan toinen. Näin turvataan ihmisen yksityisyys.

Jos haastateltava henkilö on maahanmuuttaja-taustainen, on suotavaa miettiä, onko tarpeellista mainita maahanmuuttotilasta ja etnisyydestä. Jos henkilön etninen tausta jää mainitsematta, vaikuttaako se tekemäsi juttuun?

Haastattelutilanne voi olla varsin kuormittava, mikäli haastateltava elää kriisitilannetta. Haastateltavaksi voikin joskus olla parempi pyytää henkilö, joka on ehtinyt jo pidempään käsitellä kokemaansa. Asunnottomuuden parissa toimivissa järjestöissä työskentelee usein henkilökohtaista tietoa asunnottomuudesta omaavia kokemusasiantuntijoita. Koulutettujen kokemusasiantuntijoiden kuuleminen auttaa ymmärtämään asunnottomuutta laajana ja moniulotteisena kokonaisuutena. Heillä on myös enemmän työkaluja henkilökohtaisten tunteiden käsittelyyn, joten haavoittumisen riski on pienempi.

Asunnottomuutta kokeneet henkilöt ovat keroneet, että vanhoilla haastatteluilla saattaa olla pitkäkestoisia vaikutuksia. Ne saattavat nousta eteen yllättävissä paikoissa ja hankaloittaa

esimerkiksi työpaikan, opiskelupaikan tai jopa palvelujen saantia.

Oma elämä on saattanut vuosien aikana muuttua radikaalistikin, mutta vanhan haastattelun varjo seuraa. Menneisyyteen liittyvä asunnottomuus, päihdeongelma tai traumaattiset kokemukset ovat vain yhden klikkauksen päässä. Tätä ei välttämättä tule ajatelleeksi haastattelua annettaessa tai juttua kirjoitettaessa.

Haastateltava henkilö saattaa olla hyvin avoin ja luottaa toimittajaan kertoessaan elämänsä tarinan. Varmista, että haastateltava on tietoinen siitä, minne kaikkialle hänen tarinansa todennäköisesti leviää. Jutussa on ihminen, ei pelkkä tilastoluku, yhteiskunnallinen ongelma tai draamaattinen tarina.

Eettisyyden vahvistamiseksi on tärkeää antaa valmis juttu etukäteen luettavaksi ja käytettäväksi kuvat nähtäväksi ennen julkaisemista.

Lisää toivoa

Onhan se tapa kirjoittaa stigmalähtöistä ja ongelmakeskeistä. Kyllä se vahingoittaa. Uutisoinnissa kurjuus ja epätoivo vie 80 paunaa ja loppuosa on sitä, että tänään Arilla on puhtaat vaatteet.

Mies, 57

Kuvita todellista ilmiötä

Asunnottomuus ei välttämättä näy päällepäin. Asunnottomuusjakson taakseen jättäneet elävät arkeaan kuten kuka tahansa meistä. Asunnottomuus voi olla tilapäinen tai pidempikestoinen olosuhde, mutta ”asunnoton” ei ole kenenkään identiteetti.

Asunnottomuutta kuvitettaessa on hyvä muistaa, että suomalainen asunnottomuus näyttäytyy tilastollisesti harvemmin katuasunnottomuutena. Enemmistölle se on ystävien ja tuttavien luona elämistä.

Kuvapankkikuvien käytössä kannattaa käyttää erityistä harkintaa. Kansainväliset kuvat asunnottomuudesta istuvat harvoin luontevasti kuvaamaan asunnottomuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Kuvituksilla voi poistaa leimaantumisen ja häpeän taakkaa. Sillä on merkitystä, mihin ympäristöön ihminen asetellaan kuvattavaksi ja mistä kuvakulmasta.

Tärkeä mielikuvallinen merkitys on myös kuvan sävyillä ja väreillä. Kannattaa kysyä kuvattavalta, missä tämä itse toivoisi kuvauksen tapahtuvan. Näytä ihminen sellaisena kuin tämä on, arvokkaana.

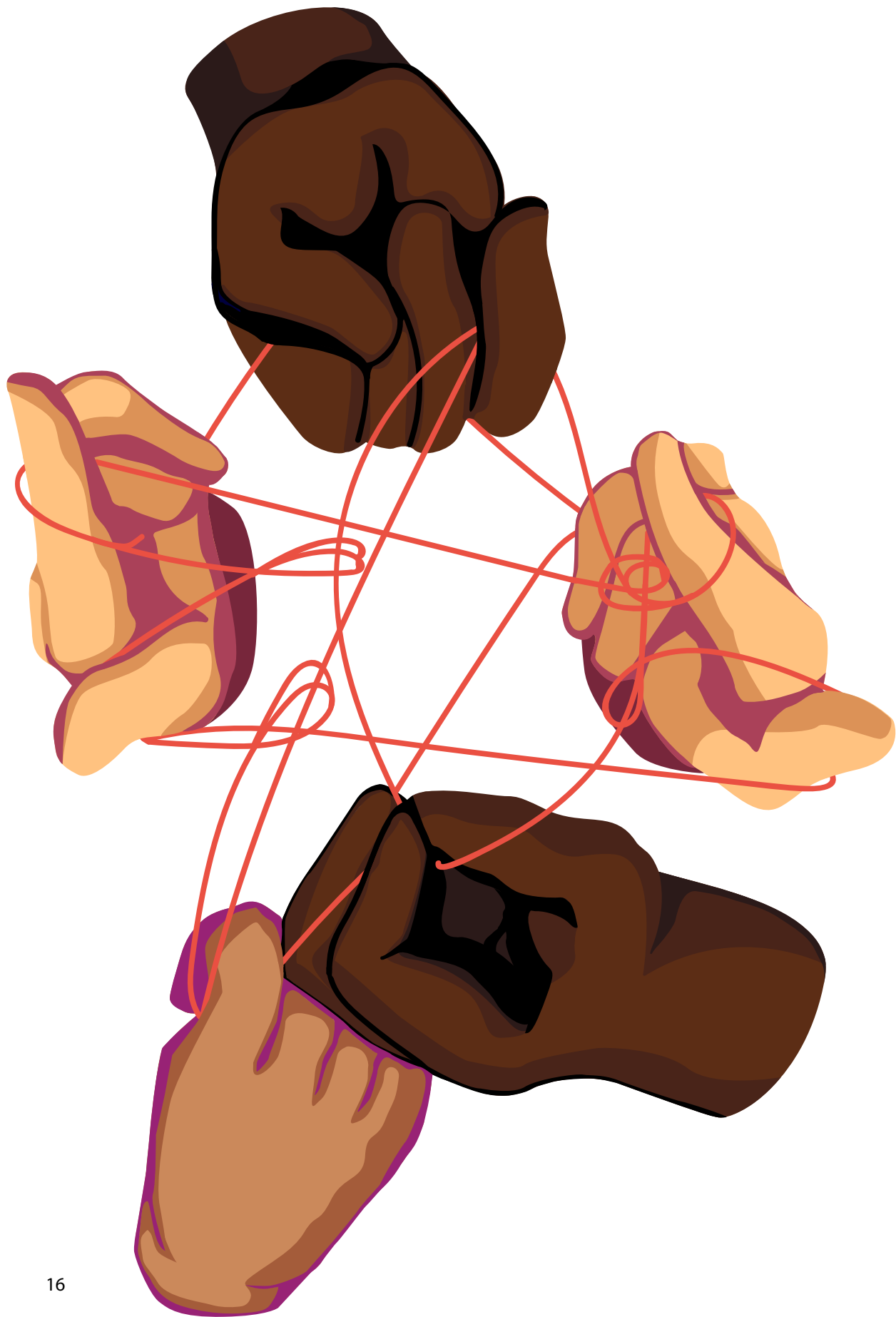
Kuvattava saattaa olla ensimmäistä kertaa elämässään median kanssa tekemisissä, joten kerrothan, minne kaikkialle kuvat päätyvät – painettuihin lehtiin, digijulkaisuihin, sosiaalisen median kanaviin.

Kuvausten edetessä on hyvä näyttää kuvattavalle, millaisia kuvia tilanteesta syntyy. Asunnottomuus kokemuksena aiheuttaa häpeää ja muita vaikeita tunteita, eikä kuvaustilanne saa lisätä näitä.

Asunnottomuutta kokenut ei välttämättä halua tulla tunnistetuksi kuvista. Tätä toivetta on kunnioitettava. Päihteiden vaikutuksen alaisena olevan ihmisen kuvaamista ei suositella.

MUISTILISTA TOIMITTAJALLE

- ✓ Valitse haastateltava oikein perustein. Mieti, mitä aihetta kirjoitus tulee koskemaan ja valitse henkilö, jolla on omakohtaista kokemusta aiheesta/palvelusta.
- ✓ Kohtaa haastateltava kunnioittavasti ja varaa tarpeeksi aikaa haastatteluun.
- ✓ Kerro, mitä aihetta haastattelu tulee koskemaan, anna kysymykset etukäteen ja kerro, että haastateltavalla on oikeus olla vastaamatta. Kerro kuvattavalle, minne kaikkialle kirjoitukset ja kuvat päätyvät – painettuihin lehtiin, digijulkaisuihin, sosiaalisen median kanaviin.
- ✓ Varmista, että haastateltava on sellaisessa tilassa, että kykenee tiedostamaan, mihin antaa suostumuksensa.
- ✓ Kysy haluaako haastateltava esiintyä jutussa nimellään ja tunnistettavana kuvissa vai haluaako hän pysyä nimettömänä.
- ✓ Vältä kuvia, jotka vahvistavat stereotypioita ja ennakkoluuloja. Kysy haastateltavalta toivetta, missä hän haluaisi tulla kuvatuksi.
- ✓ Kunnioita haastateltavan yksityisyyttä ja kysy aina lupa vieraila asumisyksikössä tai matalan kynnyksen toimipisteessä.
- ✓ Jätä stereotypiat.
- ✓ Huomioithan, että jotkut kysymykset saattavat olla stressaavia asunnottomuutta kokevalle ihmiselle. Tällaisia ovat tiedustelut väkivallan kokemuksista, menetyksistä tai traumaista. Vältä kysymyksiä asunnottomuuteen liittyvistä pahimmista kokemuksista.
- ✓ Käytä asunnottomuutta kokevista ihmisistä kunnioittavaa kieltä ja oikeita termejä. Katso tämän oppaan sanasto.
- ✓ Kohtaa haastateltava aiheen asiantuntijana, kysy häneltä ratkaisuja.
- ✓ Käsittele asunnottomuutta rakenteellisenä ongelmana ja ihmisoikeuskysymyksenä.
- ✓ Tarkistuta valmis materiaali haastateltavalta. Varaa tarkasteluun sopivasti aikaa.

4.

ASUNNOTTOMUUS SUOMESSA

Tilastoihin on syytä suhtautua vain suuntaa-antavina. Asunnottomuudesta, kuten muistakin yhteiskunnan marginaalissa olevista ilmiöistä, on vaikea saada tarkkaa tietoa. Tuttavien luona nukkuva henkilö saattaa joinakin tai jopa useina iltoina jäädä ilman majapaikkaa ja viettää yönsä rappukäytävässä tai kadulla.

Asunnottomuus tilastoissa

Asunnottomuutta on tilastoitu Suomessa vuodesta 1987 lähtien. Viime aikoina naisten, nuorten ja maahanmuuttajien osuus tilastoissa on kasvanut. Nyt 80 prosenttia asunnottomista on miehiä.

Asunnottomista ihmisistä vuonna 2017 (ARA, 2017*):

- joka viides oli nainen
- joka viides oli nuori
- joka viides oli maahanmuuttajataustainen

Perheitä ilman asuntoa oli 214, joissa oli 193 lasta. Asunnottomuutta kokevista perheistä yli puolet oli maahanmuuttajaperheitä.

Yli kahdeksankymmentä prosenttia tilastoissa olevista asunnottomista ihmisistä kuuluu piiloasunnottomien ryhmään, jotka asuvat tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona. Tämän lisäksi on tuhansia piiloasunnottomia ihmisiä, joiden asunnottomuus ei tule näkyväksi edes tilastojen tasolla.

Kadulla ja ensisuojoissa nukkuvia on tilastojen mukaan noin neljäsataa.

Suomessa ei kerätä erikseen tilastoja maahanmuuttajataustaisista ihmisistä tai ihmisten

etnisyydestä, vaan korvaavina indikaattoreina (proxy) käytetään väestörekisterin äidinkieleen ja syntymäpaikkaan perustuvia tilastoja. Maahanmuuttajataustaisiin luetaan siis kaikki, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai joiden äidinkieli on joku muu kuin suomi, ruotsi tai saame.

Tilastoihin ei ole sisällytetty niitä siirtolaisia, jotka asettuvat Suomeen, mutta jäävät lähes oikeudetomaan asemaan ja elävät asunnottomuudessa. He ovat palveluiden ulkopuolelle jäävää Euroopan Unionin liikkuvaa väestöä sekä EU:n ulkopuolelta tulleita ihmisiä, joille ei ole myönnetty lupaa maassa oleskeluun. He ovat siitä huolimatta halunneet asettautua Suomeen, vaikka ovat mahdollisesti vailla asuntoa.

Näistä kumpikaan ryhmä ei ole asunnottomia siinä mielessä kuin asunnottomuus yleisesti Suomessa määritellään ja tilastoidaan. Siitä huolimatta he ovat osa asunnottomuusilmiötä.

Tilastoissa mainittavat kategoriat eivät myöskään ole toisiansa poissulkevia: esimerkiksi tilastoita viin asunnottomuutta kokeviin nuoriin lukeutuu luonnollisesti myös naisia.

Maantieteellisesti asunnottomuus keskittyy Helsinkiin. Helsingissä on yli puolet Suomen asunnottomista ihmisistä. Myös muissa isommissa kaupungeissa (Espoossa, Vantaalla, Tampereella,

*Lähde: [ARA- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus](#). Katso viimeisimmät tilastot ARA:n asunnottomuusselvityksestä.

Turussa, Jyväskylässä ja Kuopiossa) on merkittävä määrä asunnottomia ihmisiä.

Asunnottomuuden syyt ja riskitekijät

Asunnottomuuteen johtavien riskitekijöiden tunnistaminen on mahdollista. Siksi myös asunnottomuuden syntyä voitaisiin tehokkaasti estää tarjoamalla oikea-aikaista tukea.

VÄITE:

”Kuka vain voi jäädä asunnottomaksi”

X

Vaikka periaatteessa kuka tahansa voi jäädä asunnottomaksi, asunnottomuuden riski koskettaa hyvin eri tavoin eri ihmisiä.

Vaikea elämäntilanne, kuten ero, työttömyys tai sairastuminen, voi kohdata kenet vain. Riippuu kuitenkin paljon ihmisen tilanteesta, verkostoista ja varallisuudesta, millaiset edellytykset hänellä on selvittää tilanteesta menettämättä asuntoa.

Läheiset ihmiset ja heidän tarjoama tuki ovat keskeisessä asemassa. Samoin se, onko henkilöllä mahdollisuutta hoitaa asioitaan työterveyshuollossa vai onko hän julkisten palveluiden varassa.

Asunnottomuuden syyt voidaan jakaa rakenteellisiin, hyvinvointijärjestelmään liittyviin sekä yksilötason syihin. Eri syyt kietoutuvat yhteen ja vaikuttavat yhdessä eikä yhden perimmäisen syyn löytäminen ole lähimainkaan aina mahdollista.

- Asunnottomuuden rakenteellisia syitä ovat muun muassa taloudelliset suhdanneheijastukset, korkea työttömyys, suuret tuloerot sekä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen puute, joiden tarvetta kasvukeskuksiin muuttavat ihmiset lisäävät.
- Hyvinvointijärjestelmään liittyviä syitä ovat esimerkiksi perusturvan riittämätön taso

ja sosiaaliturvabyrokratia, joka vaikeuttaa etuuksien saamista ja aiheuttaa väliinpuuttoa.

- Yksilöllisiä syitä ovat esimerkiksi ero, sairastuminen, työttömäksi jääminen ja taloudelliset vaikeudet. Mielenterveys- ja päihdeongelmista johtuvat elämänhallinnan ongelmat ovat myös riskikohtia asunnottomuuden suhteen.

Asunnottomuutta kokevien määrään ja asunnottomuuden kestoon vaikuttaa se, miten vuokra-asuntomarkkinat toimivat ja millaista tukea yhteiskunnalla on tarjota asunnottomuuden uhatessa. Mikäli yhteiskunta ei vastaa kasvavaan asuntojen tarpeeseen, tilanne kiristyy.

Asunnottomuuden riskillä tarkoitetaan sitä, kuinka todennäköistä tilastollisesti asunnottomaksi jääminen on tietyn ryhmän jäsenille. Riskiä voidaan mitata esimerkiksi sukupuolen mukaan, työttömien ja työllisten osalta, koulutusasteen tai muiden taustatekijöiden mukaan.

Asunnottomuuden riskiä kasvattavat työttömyys, köyhyys, matala koulutus sekä vankilatausta ja päihde- ja mielenterveysongelmat. Miesten asunnottomuuden riski on kaikissa ikäluokissa naisia korkeampi. Korkea koulutus ja hyvät tulot puolestaan suojaavat asunnottomuudelta.

Asunnottomuuden riskiä kasvattavien tekijöiden ollessa tiedossa, voidaan siirtyä tarkastelemaan, toimiiko yhteiskunnan palvelurakenne asumisen turvaamisessa? Miten asuminen ja sen tuki huomioidaan esimerkiksi mielenterveyspalveluissa? Mitä seuraa siitä, että kolmannes vangeista vapautuu ilman asuntoa?

Maahanmuuttajien asunnottomaksi jäämisen riski on koko väestöä suurempi. Maahanmuuttajilla voi olla vaikeuksia navigoida palvelujärjestelmässä esimerkiksi kielellisten haasteiden tai tiedon puutteen vuoksi. Oikeiden palveluiden löytäminen, niiden piiriin pääseminen sekä eri palveluiden välillä siirtyminen hankaloittaa myös asumisen onnistumista.

Muita tekijöitä, jotka kasvattavat maahanmuuttajien asunnottomaksi joutumisen riskiä, ovat muun muassa koko väestöä heikompi työmarkkina-asema, matalampi tulotaso, sijoittuminen valtaosin vuokra-asuntoihin sekä syrjintä eritoten yksityisillä vuokra-asuntomarkkinoilla.

Syrjinnän kytkeytyminen ennakkoluuloihin näkyy muun muassa niin, että selkeästi eri kulttuuriin viittaava nimi voi aiheuttaa syrjintää asuntomarkkinoilla vielä ns. kolmannessakin maahanmuuttajapolvessa. Tämä koskee myös Suomen romaneja ja muita rodullistettuja ryhmiä.

VÄITE:

“Maahanmuuttajat saavat kaikki asunnot”

X

Tilastojen mukaan Suomeen muuttaneille ja maahanmuuttajataustaisille ihmisille asunnon saaminen on yhtä vaikeaa ellei vaikeampaa.

Suomen väestöstä on maahanmuuttajataustaisia on vain seitsemän prosenttia, mutta asunnottomuutta kokevista henkilöistä jopa 23 prosenttia oli vuonna 2017 maahanmuuttajia tai maahanmuuttajataustaisia. Lisäksi asunnottomuutta kokevista perheistä 64 prosenttia oli maahanmuuttajaperheitä. (ARA, 2017*)

Asunnottomuuspolitiikka Suomessa

1980-luvun puolivälistä lähtien asunnottomuuden vähentäminen on ollut lähes yhtäjaksoisesti mukana Suomen hallitusohjelmissa.

Asunnottomuutta on Suomessa pyritty vähentämään pitkään eri keinoilla. Aluksi pääpaino oli tilapäismajoituksen järjestämisessä, sittemmin yleisen asuntopolitiikan keinoissa ja sosiaaliturvan uudistamisessa. 1980-luvulta lähtien on

toteutettu kohdennettuja toimia eri väestöryhmien tarpeisiin.

Vertailukelpoisia asunnottomuustilastoja on kerätty vuodesta 1987 alkaen, jolloin asunnottomana oli lähes 19 000 henkilöä. Laitoksissa ja asuntoloissa yöpyi tuolloin tuhansia ihmisiä asunnon puutteen vuoksi.

2000-luvulla havaittiin, että tilapäismajoituksen varaan oli jäänyt iso joukko ihmisiä, joiden on erityisen vaikeaa saada asuntoa ja jotka eivät löytäneet pysyvää parannusta elämäntilanteeseensa silloisessa palvelujärjestelmässä. Tilapäiseksi tarkoitettu ratkaisusta muodostui usein pitkäaikainen asumismuoto, joka ei tarjonnut edellytyksiä terveydellisten tai sosiaalisten ongelmien ratkaisemiseen.

Tehdyn selvitystyön pohjalta ympäristöministeriö asetti vuonna 2007 työryhmän pohtimaan keinoja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden tilanteen korjaamiseksi. Niin kutsutussa Neljän viisaan työryhmässä olivat jäseninä Helsingin silloinen sosiaalijohtaja **Paavo Voutilainen**, piispa **Eero Huovinen**, lääkäri **Ilkka Taipale** ja Y-Säätiön silloinen toimitusjohtaja **Hannu Puttonen** sekä sihteerinä Y-säätiön nykyinen toimitusjohtaja **Juha Kaakinen**.

Työryhmän keskeinen ehdotus pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi oli perinteisen portaattaisen mallin korvaaminen Asunto ensin -malliin nojaavalla työotteella. Tavoitteena oli turvata jokaisen pysyvä asuminen ja luopua asuntoloiden käytöstä asunnottomuuden hoidossa.

Malli otettiin käyttöön ja se on kääntänyt Suomen asunnottomuusluvut onnistuneesti laskuun.

*Lähteet:

Benjaminsen, Lars (2015) *Homelessness in Scandinavian Welfare State: The risk of shelter use in the Danish adult population*. SAGE Journals, Vol 53, Issue 10, 2016, 2041-2063.

ARA- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Katso viimeisimmät tilastot ARA:n asunnottomuus selvityksestä.

Asunto ensin -malli

Asunto ensin -periaatetta ohjaa ajatus, että asunto on osa ihmisoikeuksia ja ihmisen perusoikeus. Asunto ensin -periaatteen mukaan ihminen saa asunnon, jossa asuminen perustuu huoneenvuokralain mukaiseen vuokrasopimukseen. Mallissa asunto ei ole palkinto, jonka asunnottomuutta kokenut saa sitten, kun elämä on raiteillaan. Oman kodin kautta ihminen voi rauhoittua ratkomaan muita mahdollisia ongelmia.

Tämä ajattelutavan muutos muutti erityisesti kaikkein vaikeimmassa asemassa olleiden pitkäaikaisasunnottomien elämän. Tähän ryhmään kuuluu esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutujia. Mallin soveltaminen on vahvistanut ajatusta, että kuntoutujatkin voivat asua perinteisessä vuokra-asunnossa, kunhan oikeanlaista tukea on saatavilla.

Yhdelle riittää tueksi pelkkä vuokrasopimussuhteinen asunto ja turvallinen oma koti, toinen saattaa tarvita myös muuta tukea jatkuvasti tai ajoittain esim. arkisten asioiden hoitoon.

Asuntoja ei luonnollisesti voida tarjota asunnottomuutta kokeville ihmisille, ellei niitä ole olemassa. Tärkeää onkin, että kohtuuhintaisia asuntoja tulee markkinoille lisää.

Kenellä on vastuu asunnottomuuden hoitamisesta?

Valtiovallan tehtävänä on varmistaa jokaisen kansalaisen perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Asumisen järjestämiseen velvoittaa YK:n TSS-sopimus (Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus) sekä Suomen perustuslaki, joka velvoittaa huolehtimaan viime suojasta ja huolenpidosta (19 §) sekä tukemaan asumisen omatoimista järjestämistä. Muut vaikuttavat sopimukset ovat muut kansainväliset sopimukset esim. Euroopan sosiaalinen peruskirja ja esim. Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilari. Tämä annettiin yhteisenä julistuksena 2017, mukana Euroopan parlamentti, EU:n neuvosto ja Euroopan komissio.

Kunnilla on vastuu asumisen ja sosiaalihuollon palveluiden järjestämisestä. Kuntien itsemääräämisoikeus rajoittaa sitä, missä määrin valtio voi puuttua kuntien päätöksentekoon. Velvoittavaa lainsäädäntöä asumisen järjestämisestä ei ole, mikä osaltaan johtaa siihen, että palvelutaso kuntien välillä vaihtelee suuresti. Osassa kunnista asunnottomuus pitkittyy ja jonottaminen asuntoon voi kestää jopa vuosia.

Hallituksen asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ohjelmaa (AUNE) sekä sitä edeltäviä ohjelmia (PAAVO I ja II) koordinoi **ympäristöministeriö**. **AUNE**-ohjelmaan osallistuu 6 ministeriötä ja 10 kaupunkia ja yhteistyöpöytäkirjalla Kuuma-kunnat sekä laaja joukko järjestöjä.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) vastaa keskeisesti hallituksen asuntopolitiikan toimeenpanosta muun muassa lainoittamalla kohtuuhintaista asuntorakentamista. ARA kerää asunnottomana olevien määrää koskevat vuosittain julkaistavat tilastot ja julkaisee vuosittain selvityksen.

Järjestöillä on tärkeä rooli asunnottomuutta koskevan kokemus- ja asiantuntijatiedon tuottamisessa sekä asunnottomuuspalveluiden tuottajina. Järjestöt ja kansalaistoimijat toimivat ja vaikuttavat asunnottomuutta vähentävän politiikan edistämiseksi ja tuottavat painetta pitämällä asiaa esille.

Asunnottomien palveluiden järjestämisvastuu on kunnilla. Palveluihin kuuluu kunnasta riippuen hätä- ja kriisimajoitusta sekä tuetun asumisen palveluita ja sosiaalityötä. Kunnat voivat tuottaa palvelut itse tai ostopalveluina kilpailuttamalla. Kilpailutuksen yhteydessä palvelun sisällön ja tason määrittää kunta. Järjestöt ovat monissa kunnissa merkittäviä ostopalveluiden tuottajia. Järjestöjen vahvuutena palveluntuottajina on asunnottomuuden ja asiakasryhmän vahva tuntemus.

LOPPUSANAT

Asunto on ihmisen perustarve, kuten puhdas vesi, ravinto ja vaatetus. Jokaisella tulisi olla lailla suojattu oikeus kohtuuhintaiseen, turvalliseen ja varmaan asuntoon, joka vastaa asukkaidensa tarpeita.

Asunnottomuus on moniulotteinen ilmiö, joka koskettaa monenlaisia ihmisryhmiä. Se kietoutuu moniin sosiaalisiin haasteisiin, yhteiskunnan palvelurakenteen puutteellisuuteen ja ylisukupolvisiin kokemuksiin. Se voi olla yksittäisen tai monien kriisien lopputulos. Oikea-aikainen tuki, ihmisen näkeminen kokonaisuutena ja syrjäyttävien rakenteiden purkaminen voisi estää asunnottomuuden syntyä.

Asunnottomuutta kokevilla ja kokeneilla ihmisillä tulisi myös olla keskeinen rooli asunnottomuuden vähentämisessä ja täydet mahdollisuudet vaikuttaa päätöksiin, jotka koskevat heidän oikeuksiaan ja elämänlaatuaan.

Asunnottomuutta kokeneiden ihmisten kohtaamasta syrjinnästä, kaltoinkohtelusta ja ongelmista pitää kertoa, mutta samalla on tärkeää käsitellä sitä, miten tilannetta voitaisiin yleisellä tasolla muuttaa.

Stereotypioita on syytä tuulettaa, sillä pahimmillaan median luoma yksipuolinen mielikuva asunnottomuudesta ja asunnottomuutta kokeneista voi syventää ilmiöön liitettäviä ennakkoluuloja ja kaventaa ihmisten käsitystä asunnottomuuden syistä ja ratkaisuista.

Toimijuutta esiintuova ja stereotyyppittelyä rikkova ote mediajutuissa raivaa tietä uudelle tiedolle ja vahvistaa oikeusajattelua sekä edistää vaikuttamistyötä asunnottomuuden vähentämiseksi. Uhriuttavia juttuja ja kuvastoja ei jää kaipaamaan kukaan.

SANASTO

Oppaan sanastoon on sisällytetty sanoja, jotka tulevat usein esille asunnottomuudesta kirjoitettaessa ja uutisoitaessa.

ARA = asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, joka vastaa keskeisesti hallituksen asuntopoliittikan toimeenpanosta muun muassa lainoittamalla kohtuuhintaista asuntorakentamista. ARA kerää asunnottomana olevien määrää koskevat vuosittain julkaistavat tilastot.

Asumisen tuki = kuntien asumisen tuen toiminnot vastaavat täysi-ikäisten asunnottomien yksin elävien, lapsettomien pariskuntien sekä mielenterveysasiakkaiden asumispalveluiden järjestämisestä. Asumisen tuen palveluja ovat muun muassa sijoitus- ja arviointityö sekä tuetun asumisen sosiaalipalvelut.

Asumisneuvoja = antaa tukea asumiseen liittyvissä kysymyksissä ja on asunnottomuutta ennaltaehkäisevää toimintaa. Asumisneuvojat auttavat esimerkiksi vuokranmaksuvaikeuksissa, häätöuhkatilanteissa, etujen ja tukien hakemiseen liittyvissä kysymyksissä sekä muissa asumiseen liittyvissä haasteissa.

Asumisohjaaja = toimii asukkaiden asumisen ja arjen tukena.

Asumisyksikkö tai asumispalveluyksikkö = asumisyksikkö on asumispalvelua, jota kaupungit ja kunnat ostavat järjestöiltä ja yrityksiltä. Kunta tai kaupunki voi myös itse hoitaa asumispalvelunsa. Asumisyksiköihin hakeudutaan monissa kaupungeissa (aikuis)sosiaalityön kautta. Asumisyksiköissä asutaan omalla vuokrasopimuksella.

Asunto ensin -malli = mallia ohjaa ajatus, että asunto on osa ihmisoikeuksia ja ihmisen perusoikeus. Siinä kaikki asunnottomuutta kokevan eteen tehtävä työ lähtee siitä, että tukitoimista ensimmäinen on asunnon tarjoaminen, muut tukitoimet taas räätälöidään tarveperusteisesti.

Avohoito = avohoidon aikana henkilön ei tarvitse olla esimerkiksi kuntoutuslaitoksessa, vaan hoitoon voi osallistua kotoa käsin tai lääkityksen voi noutaa katkaisuhuitoasemalta. Avohoidon tukena voidaan tarpeen mukaan käyttää katkaisuhoidon ja päihdekuntoutuksen jaksoja. Myös kotiin saatavaa tukea on tarjolla.

ETHOS light = yleiseurooppalainen tilastoluokitus, joka huomioi epävarmoissa ja epätydyttävissä oloissa asumisen osana asunnottomuusilmiötä.

Etsivä työ, jalkautuva työ = etsivän työn tarkoituksena on tavoittaa mm. ulkona eläviä julkisten ja kolmannen sektorin palvelujen ulkopuolelle syystä tai toisesta jääviä henkilöitä, ehkäistä henkeä ja terveyttä uhkaavien vammojen syntymistä ja tukea palveluiden piiriin pääsyä.

Haittojen vähentäminen = toimintaa, jonka tarkoituksena on vähentää päihteiden riskikäytöstä johtuvia elämälle ja terveydelle haitallisia seurauksia. Haittoja vähentävä työ voi olla esimerkiksi terveysneuvontaa tai vaikkapa neulojen ja ruiskujen vaihtoa puhtaisiin välineisiin.

Hajasijoitettu tuettu asuminen = itsenäistä asumista muun asuntokannan joukossa olevassa vuokra-asunnossa, jonne saa tarvittaessa henkilökohtaisiin tarpeisiin räätälöityä tukea.

Hätämajoitus tai ensisuoja = hätämajoituksella tarkoitetaan tilapäistä asumista, joka kestää vain yön tai kaksi. Palvelu on ilmainen. Hätämajoituspaikat voivat olla päihteettömiä ja päihteiden vaikutuksen alaisina oleville ihmisille tarkoitettuja. Helsingissä järjestetään hätämajoitusta myös paperittomille ihmisille.

Jälkihuolto = 18–21-vuotiaiden lastensuojelutaustaisten nuorten tuki.

Jatkokuntoutus = tehtävänä on tukea päihteiden riippuvuudesta toipuvan henkilön itsenäisen elämän ja uuden arjen rakentamista, kun päihteiden käyttö on jo loppunut.

Katkaisuhoito = katkaisuhuito on yleensä päihdekuntoutuksen ensimmäinen askel. Se on lyhytaikaista hoitoa, jonka tarkoitus on auttaa

katkaisemaan päihteiden käytön kierre ja lievittää vieroitusoireita turvallisesti lääkärin valvonnassa. Katkaisuhuito voi olla vieroitushoitoa laitoksessa, joka voi kestää muutamasta päivästä viikkoihin tai avokatko, jolloin esim. käydään kontrollissa ja haetaan katkolääkitys poliklinikalta. (Myös kotikatko on mahdollinen, jos on koti!)

Kodittomuus = muissa maissa enemmän käytetty termi. Suomessa mielummin asunnottomuus. Asunnottomuus viittaa siihen, että henkilö on vailla fyysistä asuntoa. Asunto on hänen ensisijainen tarpeensa. Kodittomuus puolestaan viittaa syvällisempään suhteeseen omaan asuntoon ja kodin tunnun merkitykseen. Esimerkiksi henkilö, jolla on asunto asumisyksikössä, saattaa kokea itsensä kodittomaksi, jos hän ei ole pystynyt syystä tai toisesta kyennyt tekemään asunnostaan kotia.

Kokemusasiantuntija = hänellä on omakohtaista kokemusta esimerkiksi asunnottomuudesta. Kokemusasiantuntija on mukana palveluiden suunnittelussa, kehittämisessä, arvioinnissa tai toimii vertaistyöntekijänä tai kokemuskouluttajana.

Korvaushoito = on pitkäaikainen lääkinnällinen haittoja vähentävä hoito, jonka tarkoituksena on lieventää sivuoireita. Korvaushoitoa käytetään tilanteessa, jolloin henkilön elämänlaadun ja terveyden parantaminen on erityisen tärkeää vaikka päihteiden käyttö ei loppuisi.

Kriisimajoitus = väliaikainen asumismuoto, joka kestää yleensä muutamia kuukausia. Kriisimajoitusta saattavat tarjota esim. kaupunki tai seurakunta ihmisen akuuttiin kriisitilanteeseen.

Liikkuva väestö = käsitteellä viitataan EU-alueelta tulleisiin oikeudettomassa asemassa oleviin ihmisiin, joiden vakuutusturva ei ole voimassa Suomessa eikä lähtömaassa. Suurin osa heistä on myös vailla asuntoa. Näkyvin ryhmä ovat Itä-Euroopan romanit, mutta vastaavassa tilanteessa olevia ihmisiä tulee kaikkialta Euroopasta.

KUUMA-kunnat = KUUMA-seutu muodostuu pääkaupunkiseudun ympärillä sijaitsevista kymmenestä kehyskunnasta. KUUMA-kuntia ovat Hyvinkää, Järvenpää, Kirkkonummi, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti.

Maahanmuuttajataustainen = termi, jota käytetään henkilöistä, jotka ovat muuttaneet Suomeen, tai joiden vanhemmat tai isovanhemmat ovat muuttaneet Suomeen.

MAL-sopimus = MAL-sopimus on valtion ja kuntien välinen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus.

Matalan kynnyksen palvelu tai kynnysksetön palvelu = matalan kynnyksen palveluilla tarkoitetaan palveluita, joilla on normaaleihin palveluihin verrattuna matalampi kynnys. Palvelun tarkoituksena on tavoittaa ihmisiä, jotka ovat syystä tai toisesta jääneet palvelujärjestelmän ulkopuolelle.

Palveluohjaus = asiakaslähtöinen sosiaali- ja terveysalan asiakastyö, jossa vahvistetaan ihmisen itsenäistä elämänhallintaa ja ohjataan hänet hänelle sopivien palveluiden piiriin.

Paperittomuus = paperittomuudelle ei ole yksiselitteistä määritelmää. Käytännössä paperiton on henkilö, joka elää Suomessa vailla laillista oleskeluoikeutta. Usein paperittomuudella viitataan EU-alueen ulkopuolelta tulleisiin henkilöihin, mutta myös vailla vakuutusturvaa Suomessa tai lähtömaassaan olevat EU-kansalaiset voidaan lukea paperittomiksi. Osa paperittomista ajautuu asunnottomiksi ja heidän tilanteensa on erityisen hankala, koska heidän oikeutensa palveluihin ovat hyvin rajatut.

Piiloasunnottomuus = piiloasunnottomuudella viitataan kahteen eri ryhmään. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat ihmiset, jotka asuvat tilapäisesti tuttavien tai sukulaisten luona ja he näkyvät tilastoissa. Tämän lisäksi on ryhmä piiloasunnottomia, joiden asunnottomuus ei tule näkyväksi edes tilastojen tasolla.

Pitkäaikaisasunnottomuus = asunnottomuus on pitkäaikaista silloin, kun se on kestänyt vähintään yhden vuoden tai henkilö on ollut toistuvasti vailla asuntoa viimeisen kolmen vuoden aikana.

PROXY = tilastoinnissa ja tutkimuksessa käytettävä korvikeindikaattori.

Päihdehoito/ -kuntoutus = pidempiaikaisen päihdehoidon/-kuntoutuksen tarkoituksena on

auttaa henkilö toipumaan päihderiippuvuudesta ja päihteiden aiheuttamista pidempiaikaisista elämäntilanteen ongelmista.

Päiväkeskus = yleensä päiväsaikaan toimiva matalan kynnyksen tai kynnysksetön palvelu. Päiväkeskukset voivat muun muassa tarjota palveluohjausta ja vertaistukea. Siellä voidaan tarjota lämpimiä aterioita tai ne voivat toimia rentoina olohuonetiloina.

RISE eli Rikosseuraamuslaitos = on oikeusministeriön alla toimiva valtion hallinnoima organisaatio, jonka vastuulla on vankeusrangaistuksen ja yhteiskuntaseuraamuksen täytäntöönpano.

Satelliittiasunnot = muun muassa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tarkoitettuja tukiasuntoja, joissa henkilökunta avustaa, ohjaa ja seuraa asukkaan arjessa pärjäämistä yksilöllisesti sovittujen käyntikertojen ja tapaamisten mukaan.

Toimintakeskus = toimintakeskuksissa voi olla työtoimintaa ja päivätoimintaa sekä ohjausta erilaisten kuntoutusten piiriin. Toimintakeskukset ovat paikkoja, joissa vahvistetaan asiakkaiden osallisuutta ja itsenäistä toimimista.

Tuettu asuminen, tukiasuminen = tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen yhteydessä tarjottavaa ammattilaisen tukea. Tuki voi tapahtua sekä hajasijoitetussa asumisessa että asumisyksikössä. Ihmisen itsenäisen asumisen tukemiseen kuuluu muun muassa sosiaalinen tuki ja palveluohjaus.

Vertaistyöntekijä = vertaistyöntekijällä on omakohtaista kokemusta esimerkiksi asunnottomuudesta, josta kertynyttä tietoa ja osaamista hän käyttää apuna työssään. Vertaistyöntekijä voi toimia vapaaehtoisena tai palkattuna työntekijänä. Vertaistyöntekijöiden keskeinen tehtävä on toimia "siltana" ihmisen ja viranomaisen välissä tai esimerkiksi auttaa asunnottomuutta kokevia palveluiden piiriin.

Vieroitushoito = vieroitushoidon avulla päihderiippuvainen henkilö vieroitetaan kokonaan ja pysyvästi irti tarpeestaan käyttää päihteitä. Vieroitushoito voidaan suorittaa sekä avo- että laitoshoidossa riippuen henkilön kokonaistilanteesta.

**Kalliolan
Setlementti**

MONIHELI

**HIMA &
STRADA**
HIMASTRADA.FI

KATTO
KOTOUTUMISEEN TARVITAAN KOTI

Tämä opas on avuksi toimittajille ja muille viestijöille, että asunnottomuutta käsittelevä viestintä olisi vaikuttavaa ja vahvistaisi ihmistä, joka elää vaikeaa vaihetta ilman asuntoa.

Me asunnottomuuden vähentämiseksi työskentelevät olemme huomanneet, että ihmiset tarvitsevat enemmän tietoa asunnottomuudesta ilmiönä.

Rakenteita ravistelemattomat jutut asunnottomuudesta saattavat jarruttaa systeemitason muutosta. Yhtäläillä on hyvä olla tietoinen, että stereotyyppeihin nojaavat jutut lisäävät ennakkoluuloja ja välinpitämättömyyttä asunnottomuutta kokevia ihmisiä kohtaan.

Viestintä on tärkeimpiä keinoja syventää ymmärrystä asunnottomuudesta ja sitä ylläpitävistä voimista. Asunnottomuutta käsittelevä viestintä voi jopa mahdollistaa uusia ratkaisuja.